

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
МІСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА імені О. М. БЕКЕТОВА**

**МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ
ДО ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
З КУРСУ**

АВТОМАТИЗОВАНИЙ ЕЛЕКТРОПРИВОД

*(для студентів 4 курсів денної та заочної форм навчання,
а також слухачів другої вищої освіти напряму
6.050701 "Електротехніка та електротехнології"
зі спеціальності „Електротехнічні системи електропостачання”)*

Харків – ХНУМГ – 2013

Методичні вказівки до практичних занять з курсу “Автоматизований електропривод” (для студентів 4 курсів денної та заочної форм навчання, а також слухачів другої вищої освіти напряму 6.050701 "Електротехніка та електротехнології" зі спеціальності „Електротехнічні системи електроспоживання”) / Харк. нац. ун-т. міськ. госп-ва ім. О. М. Бекетова; уклад.: І. Г. Абраменко, Д. І. Абраменко. – Х.: ХНУМГ ім. О. М. Бекетова, 2013 – 30 с.

Укладачі: **І. Г. Абраменко,**
Д. І. Абраменко

Рецензент: к.т.н., доц., П. П. Рожков

*Затверджено на засіданні кафедри “Електропостачання міст”,
протокол № 3 від 24.11.2011 р.*

ЗМІСТ

Передмова.....	4
1. Теми занять.....	4
1.1. Механіка електроприводів.....	4
1.2. Навантажувальні діаграми і вибір потужності двигунів приводів.....	6
1.3. Електромеханічні властивості електроприводів постійного струму.....	8
1.4. Електромеханічні властивості електроприводів змінного струму.....	11
2. Методичні вказівки до розв'язання завдань.....	15
2.1. Механіка електроприводів.....	15
2.2. Навантажувальні діаграми й вибір потужності двигунів приводів.....	18
2.3. Електромеханічні властивості електроприводів постійного струму.....	20
2.4. Електромеханічні властивості електетроприводів змінного струму.....	25
Список джерел.....	29

ПЕРЕДМОВА

Електропривод широко використовують у різних галузях народного господарства. Це один із самих енергоємних споживачів і перетворювачів енергії. Теорія регульованого електропривода, що нараховує вже не один десяток років, постійно розвивається разом з удосконалюванням конструктивних рішень. Особливо інтенсивний розвиток вона одержала останнім часом завдяки вдосконаленню традиційних і створенню нових силових керованих напівпровідникових приладів, інтегральних схем, розвитку цифрових інформаційних технологій і розробці різноманітних систем мікропроцесорного керування.

Володіння теорією в області регульованого електроприводу є необхідним елементом технічної культури, важливою складовою професійної підготовки студентів спеціальності “Електротехнічні системи електроспоживання”.

Практикум з дисципліни «Автоматизований електропривод» відповідає навчальній програмі вивчення студентами елементів розрахунку електропривода.

Розділ 1 включає завдання з механіки й вибору потужності електроприводів, оцінці й розрахунку механічних і регульовальних характеристик електроприводів із двигунами постійного й змінного струму, в тому числі з релейним керуванням за допомогою регульованих опорів у ланцюгах електродвигунів (параметричне регулювання), а також за допомогою електромашинних систем «генератор - двигун».

Розділ 2 містить математичний апарат для розв'язання представлених завдань.

1. ТЕМИ ЗАНЯТЬ

1.1. МЕХАНІКА ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ

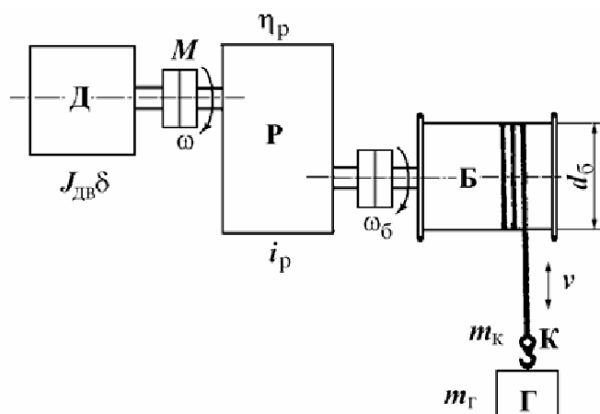

Рис. 1 – Кінематична схема вантажо-підйомної лебідки

Завдання 1. Лебідка для підйому вантажу (рис. 1) містить у собі барабан з канатом Б, гак К, вантаж Г, редуктор Р і двигун Д.

Дані механізму: маса вантажу $m_G = 400$ кг; маса гака $m_K = 100$ кг; (вага $G_G = m_G g = 4000$ Н; $G_K = m_K g = 1000$ Н); швидкість підйому або опускання $v = 1$ м/с; ККД редуктора $\eta_p = 0,5$. Усталена кутова швидкість двигуна $\omega = 100$ рад/с.

Момент інерції з коефіцієнтом δ , що враховує момент інерції передачі $J_{дв} \delta = 0,15$ кгм².

1. Знайти приведені до вала двигуна статичний момент навантаження $M_{c0\uparrow}$ при підйомі гака без вантажу і момент інерції гака $J_{пр0}$, сумарний момент інерції $J_{\Sigma 0} = J_{дв} \delta + J_{пр0}$ і динамічний момент $M_{дин0\uparrow}$ привода при рівномірному наростанні швидкості при пуску за $t_{п} = 1$ с.

2. Визначити $M_{c\uparrow}$, J_{Σ} і $M_{дин\uparrow}$ при підйомі вантажу.

3. Визначити $M_{c\downarrow}$ і $M_{дин\downarrow}$ при опусканні вантажу.

4. Визначити передаточне число редуктора i_p при діаметрі барабана $d_{\bar{c}} = 0,5$ м.

Завдання 2. Механізм обертової дії (рис. 2) містить у собі робочий механізм РМ, редуктор Р і двигун привода Д.

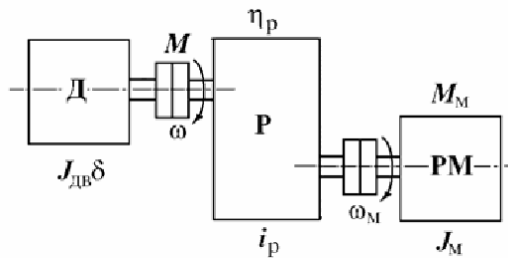

Рис. 2 - Кінематична схема механізму обертової дії з редуктором

Дані механізму: $M_{m0} = 20$ Нм;

$M_M = 200$ Нм; $J_M = 2$ кгм²; $i_p = 2$; $\eta_p = 0,5$.

Двигун характеризується усталеною швидкістю $\omega = 100$ рад/с і моментом інерції $J_{дв\delta} = 0,5$ кгм².

1. Знайти приведений до вала двигуна статичний момент M_{c0} при неробочому ході, момент інерції $J_{пр0}$, сумарний

момент інерції $J_{\Sigma 0}$ і динамічний момент привода $M_{дин0}$ при пуску з постійним прискоренням $\varepsilon_{\Pi} = d\omega/dt = 50$ рад/с² ($J_{m0} = 0$).

2. Визначити приведений момент M_c при роботі з навантаженням у двигуновому режимі, $J_{пр}$, J_{Σ} і $M_{дин}$ при $\varepsilon_{\Pi} = d\omega/dt = 50$ рад/с².

3. Визначити M_c , $J_{пр}$, J_{Σ} і $M_{дин}$ при гальмуванні привода з постійним прискоренням $\varepsilon_T = d\omega/dt = 50$ рад/с².

Завдання 3. Визначити потужність двигуна привода лебідки (див. рис. 1) в усталеному режимі роботи. Дані привода: $G_K = 5000$ Н; $G_T = 15000$ Н; $v_{\downarrow} = v_{\uparrow} = 0,5$ м/с; ККД редуктора $\eta_p = 0,8$; ККД редуктора при роботі лебідки без вантажу $\eta_0 = 0,5$.

Знайти потужність двигуна: 1) при підйомі вантажу; 2) при підйомі гака без вантажу; 3) при опусканні вантажу; 4) при опусканні гака без вантажу.

Завдання 4. Визначити оптимальне передаточне число $i_{опт}$ редуктора механізму обертової дії (див. рис. 2) при роботі на холостому ході ($M_M = 0$).

Дані привода: Момент інерції механізму $J_M = 4$ кгм²; момент інерції двигуна $J_1 = J_{дв} + J_{муфты} = J_{дв\delta}$ з урахуванням коефіцієнта впливу інерції муфти $\delta = 1,25$.

Знайти $i_{опт}$, $J_{пр}$:

1) для привода із двигуном $J_{дв} = 0,8$ кгм²; 2) для $J_{дв} = 0,2$ кгм²;

3) для $J_{дв} = 0,05$ кгм².

Завдання 5. Визначити час пуску й гальмування привода механізму обертового руху при постійних значеннях статичного моменту M_c і моменту двигуна M під час пуску або гальмування. Дані привода: $J_{дв\delta} = 1$ кгм²; $J_M = 8$ кгм², $i_p = 2$; $\omega_{уст} = 100$ рад/с; $M_c = 500$ Нм (момент активний).

Знайти час пуску й гальмування привода для $\omega_{\text{нач}} = 0$ і $\omega_{\text{уст}} = 100$ рад/с при: 1) $M = 750$ Нм; 2) $M = 1000$ Нм; 3) $M = 1500$ Нм.

Завдання 6. Визначити необхідний момент двигуна при пуску й гальмуванні привода лебідки (див. рис.1) з постійним прискоренням $\varepsilon = d\omega/dt = 100$ рад/с². Дані привода: $M_{\text{с.гр}} = 500$ Нм; $M_{\text{с0}} = 50$ Нм; $\omega_{\text{уст}} = 100$ рад/с; $t_{\text{п}} = t_{\text{т}} = 1$ с, $J_{\text{дв}}\delta = 2$ кгм²; $J_{\text{пр}} = 3$ кгм².

Знайти $M_{\text{п(т)}} = M_{\text{с}} + M_{\text{дин}}$ при:

- 1) підйомі вантажу ($M_{\text{п(т)}} \uparrow$);
- 2) підйомі гака без вантажу ($M_{\text{п0(т0)}} \uparrow$);
- 3) зупинці привода при опусканні вантажу ($M_{\text{п(т)}} \downarrow$);
- 4) зупинці привода при опусканні гака без вантажу ($M_{\text{п0(т0)}} \downarrow$).

ККД передач прийняти $\eta \approx 1$.

1.2. НАВАНТАЖУВАЛЬНІ ДІАГРАМИ І ВИБІР ПОТУЖНОСТІ ДВИГУНІВ ПРИВОДІВ

Завдання 7. Визначити по заданим тахограмі і навантажувальній діаграмі робочої машини навантажувальну діаграму привода з попередньо обраним двигуном. Двигун привода має номінальні дані: потужність $P_{\text{н}} = 50$ кВт; швидкість $\omega_{\text{н}} = 100$ рад/с; момент інерції двигуна з передачею $J_{\text{дв}}\delta = 5$ кгм², момент $M_{\text{н}} = P_{\text{н}}/\omega_{\text{н}} = 500$ Нм. Момент робочої машини $M_{\text{м}} = 1250$ Нм; усталена швидкість, $\omega_{\text{м}} = 20$ рад/с; $\eta = 0,5$.

Тахограма робочої машини наведена на рис. 3.

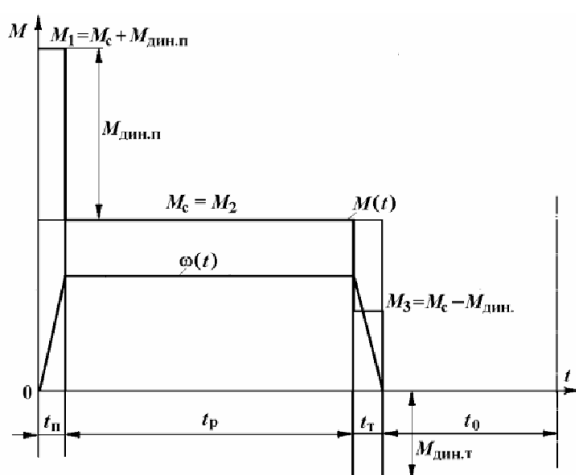

Рис. 3 - Тахограма і навантажувальна діаграма робочої машини

Час пуску $t_{\text{п}} = 2$ с, час гальмування $t_{\text{т}} = 2$ с, час роботи $t_{\text{р}} = 26$ с і час паузи $t_0 = 20$ с. Коефіцієнт погіршення тепловіддачі в періоди пуску й гальмування $\gamma_t = 0,75$; коефіцієнт, що враховує погіршення теплообміну при зупинці $\beta_t = 0,5$.

Розрахувати й побудувати навантажувальну діаграму привода робочої машини при $J_{\text{м}} = 62,5$ кгм²; $J_{\text{м}} = 125$ кгм²; $J_{\text{м}} = 250$ кгм².

Завдання 8. Привод із двигуном ($P_{\text{н}} = 15$ кВт, $\omega_{\text{н}} = 100$ рад/с, $M_{\text{н}} = 150$ Нм) працює за тахограмою, наведений на рис. 3. Коефіцієнт погіршення тепловіддачі в періоди пуску й гальмування

$\gamma_t = 0,75$; коефіцієнт, що враховує погіршення теплообміну при зупинці $\beta_t = 0,5$. Моменти $M_1 = M_{\Pi} = 200$ Нм; $M_2 = M_p = M_c = 150$ Нм; $M_3 = M_T = -141$ Нм.

Знайти еквівалентний момент двигуна при:

1) $t_{\Pi} = 5$ с, $t_p = 40$ с, $t_T = 5$ с, $t_0 = 155$ с;

2) $\gamma_t = 1$, $\beta_t = 1$, $t_0 = 75$ с.

Завдання 9. Привод із двигуном потужністю $P_H = 28$ кВт при $\text{ПВ}_{\text{СТ}} = 25\%$ призначений для роботи в повторно-короткочасному режимі. Цикл роботи включає роботу протягом 2,5 хв із моментом на валу $M = 300$ Нм і швидкістю 73,3 рад/с і паузи протягом $t_0 = 5$ хв.

Перевірити правильність вибору електродвигуна.

Завдання 10. Визначити коефіцієнт збільшення потужності двигуна тривалого режиму при роботі в короткочасному режимі. Постійна часу нагрівання двигуна $T_H = 60$ хв. Знайти коефіцієнт термічного й механічного перевантаження двигуна при короткочасному режимі при $t_p = 30$ хв і $t_p = 60$ хв (співвідношення втрат $a_{\Pi} = 1$ і $a_{\Pi} = 0$).

Завдання 11. Привод повторно-короткочасного режиму роботи виконаний із двигуном, що має наступні дані $P_H = 100$ кВт, $\text{ПВ}_{\text{СТ1}} = 40$ рад/с, $M_H = 1000$ Нм при $\text{ПВ}_{\text{СТ}} = 60\%$.

Знайти потужність $P_{H.X}$ і номінальне значення моменту $M_{H.X}$ при роботі привода з $\text{ПВ}_{\text{СТ1}} = 40\%$; з $\text{ПВ}_{\text{СТ2}} = 25\%$; з $\text{ПВ}_{\text{СТ3}} = 15\%$.

Завдання 12. Перевірити за методом еквівалентного моменту двигун привода повторно-короткочасного режиму роботи з навантажувальною діаграмою, наведеною на рис. 4.

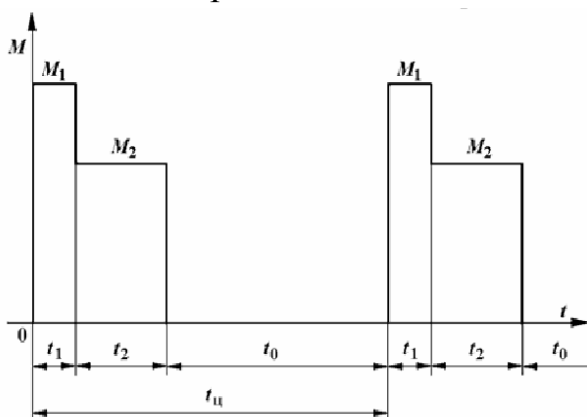

Рис. 4 – Навантажувальна діаграма повторно-короткочасного режиму

Дані привода: $\text{ПВ}_{\text{СТ}} = 25\%$; $P_H = 2$ кВт, $\omega_H = 100$ рад/с, $M_H = 20$ Нм; $t_1 = 5$ с; $M_1 = 25$ Нм; $t_2 = 10$ с; $M_2 = 17$ Нм; $t_0 = 35$ с; $t_{II} = 50$ с.

Знайти:

1) коефіцієнт тривалості включення двигуна ПВ_X ;

2) еквівалентне значення моменту двигуна при ПВ_X ;

3) еквівалентне значення моменту двигуна при $\text{ПВ}_{\text{СТ}} = 25\%$.

1.3. ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ПОСТІЙНОГО СТРУМУ

Завдання 13. Визначити параметри двигуна постійного струму за паспортними даними двигуна. Дані двигуна: потужність $P_H = 40$ кВт, швидкість $\omega_H = 100$ рад/с, момент $M_H = 400$ Нм; напруга $U_H = 220$ В; струм $I_H = 200$ А. Збудження двигуна незалежне (паралельне). Природна характеристика й штучна характеристика при ослабленому потоці $\Phi < \Phi_H$ двигуна показана на рис. 5.

1. Визначити номінальний опір двигуна $R_H = U_H / I_H$, відносний і омичний опори ланцюга якоря двигуна ρ , $r_{я}$.

2. Знайти машинну постійну двигуна постійного струму (ДПС) $c\Phi_H$ і швидкість ідеального холостого ω_{0H} .

3. Визначити відносне падіння швидкості двигуна при номінальному навантаженні $\Delta v_H = \Delta\omega_H / \omega_H$ (див. рис. 5).

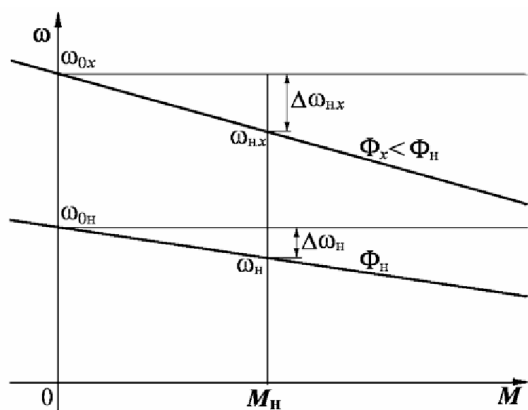

Рис. 5 - Природна й штучна характеристика ДПС при ослабленому потоці

4. Знайти відносне номінальне падіння швидкості $\Delta v_{H.x}$ при номінальному навантаженні M_H й магнітному потоці $\alpha_\Phi \Phi_H = 0,5\Phi_H$.

Завдання 14. Визначити номінальні значення швидкості й моменту двигуна постійного струму, якщо відомі його напруга, струм, швидкість холостого ходу й опір ланцюга якоря. Дані двигуна: $U_H = 220$ В; $I_H = 200$ А; $\omega_0 = 109$ рад/с; $r_{я} = 0,05$ Ом.

Знайти: 1) машинну постійну двигуна $c\Phi_H$; 2) номінальну швидкість обертання

двигуна ω_H ; 3) номінальний електромагнітний момент двигуна M_H .

Завдання 15. Визначити ЕРС генератора, що живить ланцюг якоря двигуна за схемою генератор-двигун (Г-Д) (рис. 6), для одержання необхідної швидкості двигуна при заданому навантаженні.

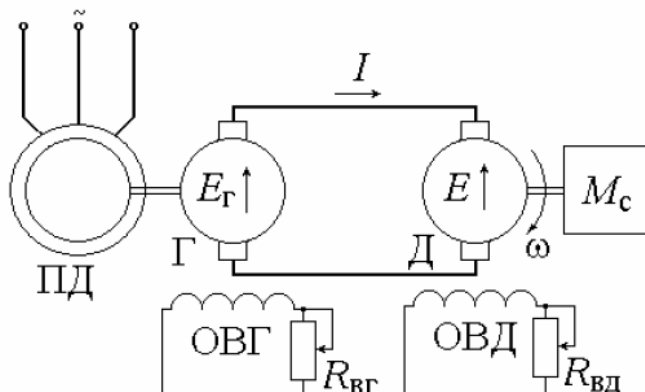

Рис. 6. - Електропривод за системою "генератор-двигун"

Дані машин системи Г-Д: генератор: $P_{\text{нг}} = 8,8$ кВт; $U_{\text{нг}} = 220$ В; $I_{\text{н}} = 40$ А; $r_{\text{яг}} = 0,5$ Ом; двигун: $P_{\text{нд}} = 8$ кВт; $\omega_{\text{н}} = 90$ рад/с; $U_{\text{нд}} = 220$ В; $I_{\text{н}} = 40$ А; $r_{\text{яд}} = 0,5$ Ом.

Схема й характеристики привода Г-Д наведені на рис. 6 та рис. 7.

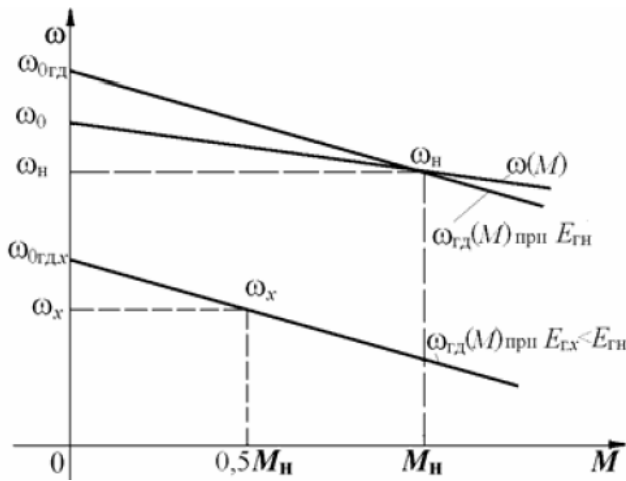

Рис. 7 - Механічні характеристики електропривода Г-Д

1. Визначити машинну постійну двигуна $c\Phi_{\text{н}}$ і швидкість холостого ходу двигуна $\omega_{0\text{гд}}$ в системі Г-Д.

2. Знайти номінальне значення ЕРС генератора $E_{\text{гн}}$ для одержання номінальної швидкості двигуна $\omega_{\text{гд}} = \omega_{\text{н}} = 90$ рад/с.

3. Знайти ЕРС генератора $E_{\text{г.х}}$ для одержання швидкості привода в системі Г-Д $\omega_{\text{х}} = 0,5\omega_{\text{н}}$ при $M_{\text{с.х}} = 0,5M_{\text{н}}$.

Завдання 16. Визначити від-

носний магнітний потік двигуна при

регулюванні швидкості за системою Г-Д для одержання підвищеної швидкості привода при зменшенні навантаження.

Дані машин системи Г-Д: генератор: $U_{\text{нг}} = 220$ В; $I_{\text{н}} = 40$ А; $r_{\text{яг}} = 0,05$ Ом; двигун: $\omega_{\text{н}} = 90$ рад/с; $U_{\text{нд}} = 220$ В; $I_{\text{н}} = 40$ А; $r_{\text{яд}} = 0,05$ Ом, характеристики надані на рис. 6.

1. Знайти машинну постійну, номінальний опір двигуна, абсолютний і відносний опір ланцюга якорів системи Г-Д $c\Phi_{\text{н}}$; $R_{\text{н}}$; ρ .

2. Знайти зменшення відносного магнітного потоку двигуна $\varphi_{\text{х}}$ для відносної швидкості привода $v_{\text{х}} = 1,4$ при відносному навантаженні $\mu_{\text{х}} = 0,5$.

Завдання 17. Для привода із двигуном постійного струму незалежного збудження з реостатно-релейним керуванням (рис. 8), розрахувати величини ступенів пускових опорів.

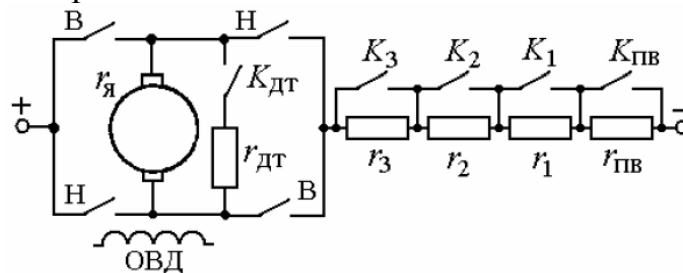

Рис. 8 - Схема електропривода з реостатно-релейним керуванням

Номінальні значення паспортних величин двигуна: $P_{\text{н}} = 8,5$ кВт; $U_{\text{н}} = 220$ В; $I_{\text{н}} = 44$ А; $\omega_{\text{н}} = 94$ рад/с. Максимальний піковий момент двигуна

при пуску $\mu_1 = 2$. Відносні значення моменту перемикавання ступенів пускового опору $\mu_2 = 1$, статичного моменту навантаження $\mu_c = 0,8$.

1. Визначити швидкість ідеального холостого ходу двигуна ω_0 й побудувати у відносних величинах природню механічну характеристику двигуна $v = f(\mu)$.

2. Знайти число ступенів пуску m й побудувати характеристики реостатного пуску (рис. 9).

3. Визначити номінальний опір двигуна $R_H = U_H / I_H$, опір якоря $r_{\text{я}}$, знайти значення ступенів $r_1, r_2, \dots, r_m$ і повний опір пускового реостата $r_{\text{полн}}$.

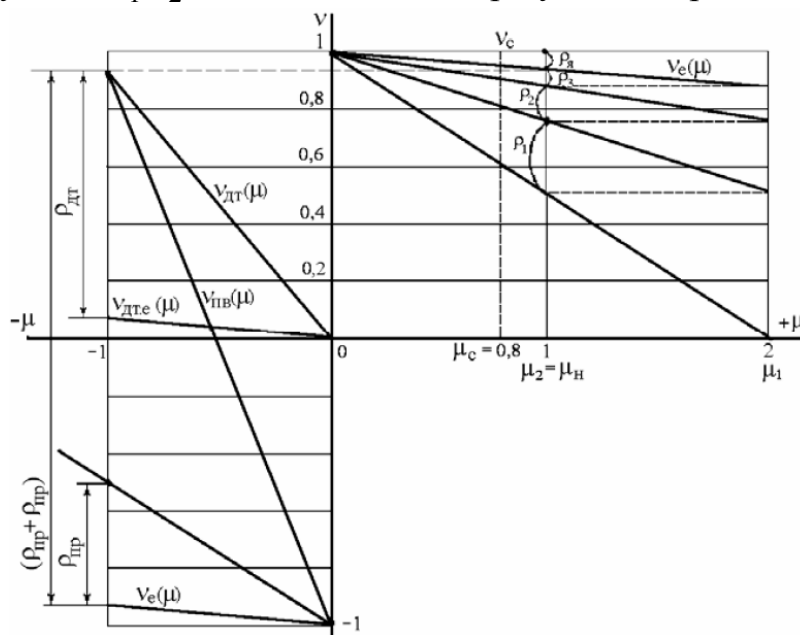

Рис. 9 - Механічні пускові й гальмові характеристики ДПС

Завдання 18. Для привода постійного струму з реостатно-релейним керуванням (див. рис. 8) розрахувати ступінь опору для гальмування противключенням і для динамічного гальмування. Характеристики наведені на рис. 9. Номінальні значення параметрів двигуна: $P_H = 8,5$ кВт; $U_H = 220$ В; $I_H = 44$ А; $r_{\text{я}} = 0,3$ Ом; $\omega_0 = 100$ рад/с; $\omega_H = 94$ рад/с. Двигун перемикається в гальмівний режим противключення або динамічного гальмування при $\mu_c = 1$ й $v = v_H$. Максимальний гальмовий момент при перемикаванні $\mu_T = 1$. Пускові характеристики розраховані для максимального значення моменту при пуску $\mu_1 = 2$.

1. Визначити номінальний опір двигуна R_H , розрахувати відносний опір ланцюга якоря $\rho = \rho_{\text{я}}$ і визначити повний (без розбивки на ступені) опір пуску $\rho_{\text{полн}}$.

2. Побудувати механічні характеристики двигуна $v = f(\mu)$ у відносних величинах при перемикаванні в режим гальмування противключенням або режим динамічного гальмування.

3. Визначити величини додаткових опорів ступеня противключення й динамічного гальмування $\rho_{\text{пв}}$ і $\rho_{\text{дт}}$.

Завдання 19. Визначити, який характер будуть мати перехідні процеси при пуску двигуна постійного струму незалежного збудження вхолосту з подачею через 2,6 с номінального моменту навантаження (рис. 10).

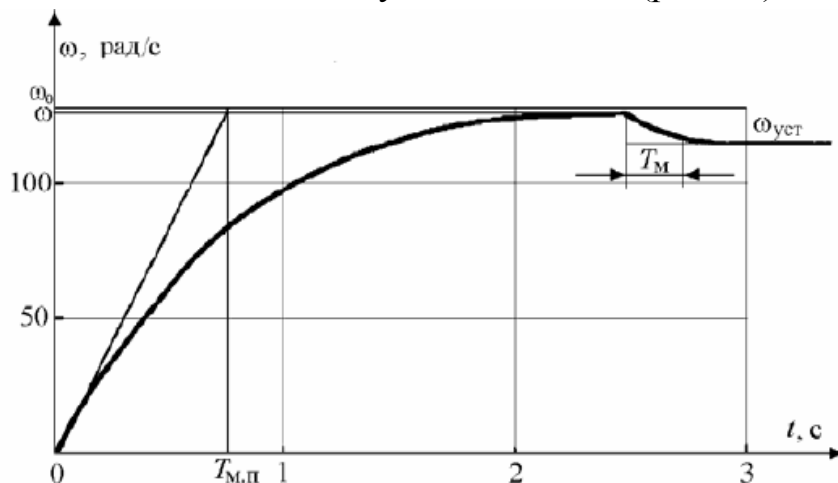

Рис. 10 - Характеристики при пуску і подачі навантаження

Пуск проводиться подачею номінальної напруги на якір двигуна із включеною обмоткою збудження. Для обмеження пускового струму в ланцюг якоря двигуна при пуску введений додатковий опір, що обмежує максимальне значення струму при пуску $I_{\Pi} = 2,5I_H$. Дані двигуна: потужність $P_H = 6,5$ кВт, номінальна швидкість обертання $\omega_H = 104,5$ рад/с, номінальна напруга $U_H = 220$ В; номінальний струм якоря $I_H = 33,5$ А; опір ланцюга якоря $r_{\text{я}} = 0,77$ Ом; індуктивність якоря $L_{\text{я}} = 0,01$ Гн; момент інерції привода $J_{\Sigma} = 1$ кгм².

1. Знайти електромеханічні постійні часу $T_{\text{м.п}}$, $T_{\text{м}}$ в пусковому режимі й при подачі номінального навантаження.

2. Побудувати характеристики перехідного процесу, зважаючи на те, що процес установлюється за час $t = 3,5T_{\text{м}}$.

1.4. ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ЗМІННОГО СТРУМУ

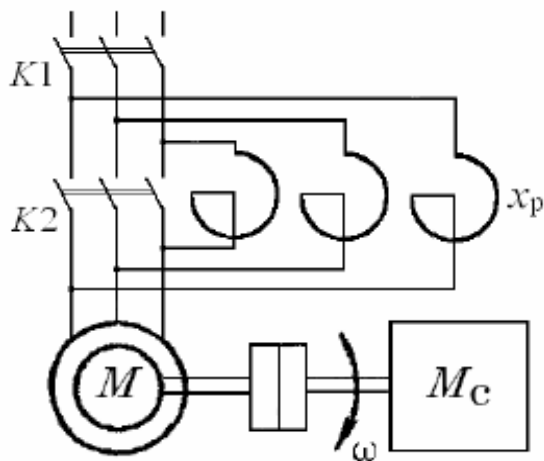

Рис. 11 - Схема реакторного пуску АД

Завдання 20. Для привода змінного струму відцентрового насоса із трифазним асинхронним двигуном (АД), що пускається через реактор за схемою (рис. 11), визначити величину додаткового індуктивного опору реактора x_p .

Номінальні дані асинхронного двигуна: $P_H = 26$ кВт; $U_H = 380$ В; $I_H = 44$ А; $\cos \varphi_H = 0,9$; $\omega_H = 100$ рад/с; $k_i = I_{\Pi}/I_H = 5$; $k_{\text{м.к}} = M_{\text{к}}/M_H = 2$. У режимі короткого замикання $\cos \varphi_{\text{кз}} = 0,6$.

Характеристики пуску показані на рис. 12.

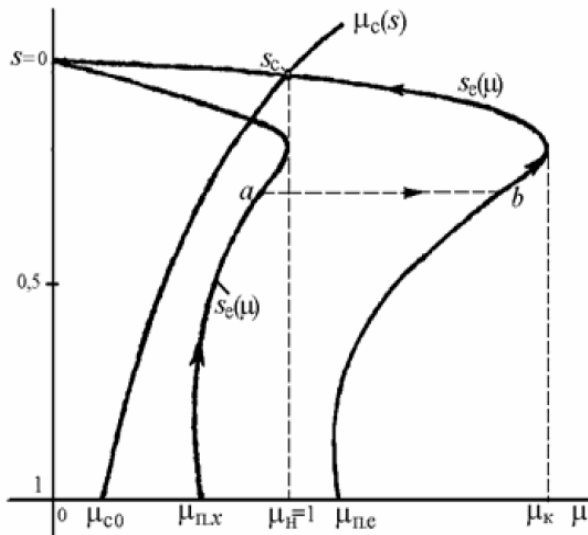

Рис. 12 - Характеристики пуску

Завдання 21. Знайти параметри й побудувати механічну характеристику привода з асинхронним двигуном з фазним ротором. Привод має асинхронний двигун з наступними даними: $P_H = 28,5$ кВт; $\omega_0 = 104,6$ рад/с; $\omega_H = 99,4$ рад/с; $s_H = 0,05$; $U_{1H} = 380$ В; $I_{1H} = 50$ А; $k_{м.к} = M_K/M_H = 2,2$; $r_1 = 0$; $E_{2H} = 173$ В; $I_{2H} = 100$ А.

1. Визначити номінальний момент двигуна M_H ; критичне ковзання s_K при $M_K = 2,2M_H$ і пусковий момент $M_{п.}$.

2. Побудувати природню механічну характеристику для рухового режиму й оцінити відношення пускового моменту до номінального моменту $\mu_{п.е} = M_{п.}/M_H$ двигуна.

3. Визначити номінальний опір асинхронного двигуна R_{2H} , коефіцієнт трансформації k_T , опір ротора r_2 , приведений опір ротора r'_2 .

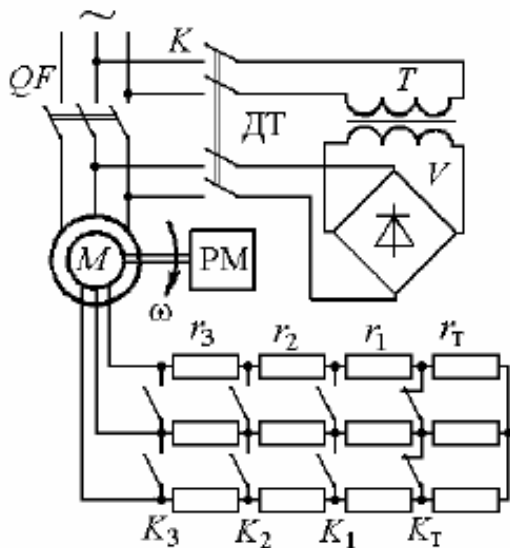

Рис. 13 - Схема реостатно-релейного пуску і гальмування

1. Знайти повний опір короткозамкненого асинхронного двигуна $z_{кз}$ і його активну та реактивну складові $z_{кз} = r_{кз} + jx_{кз}$.

2. Для заданого зниження пускового моменту при реакторному пуску $\mu_{п.х} = 0,5\mu_{п.е}$ визначити пусковий струм $I_{п.х}$ і повний опір $z_{кз.х}$ короткозамкненого двигуна при реакторному пуску.

3. Визначити опір реактора x_p для заданих умов пуску привода з асинхронним короткозамкненим двигуном.

Завдання 22. Для привода з асинхронним двигуном з фазним ротором і реостатно-релейним керуванням (рис. 13) побудувати статичні характеристики реостатного пуску й розрахувати ступені пускового реостата (рис. 14). Номінальні дані асинхронного двигуна привода:

$P_H = 22$ кВт; $U_{1H} = 380$ В; $I_{1H} = 50$ А; $s_H = 0,0625$; $k_{м.к} = M_K/M_H = 3$; $\omega_0 = 104,5$ рад/с; $\cos \varphi_H = 0,85$; $E_{2H} = 173$ В; $I_{2H} = 100$ А.

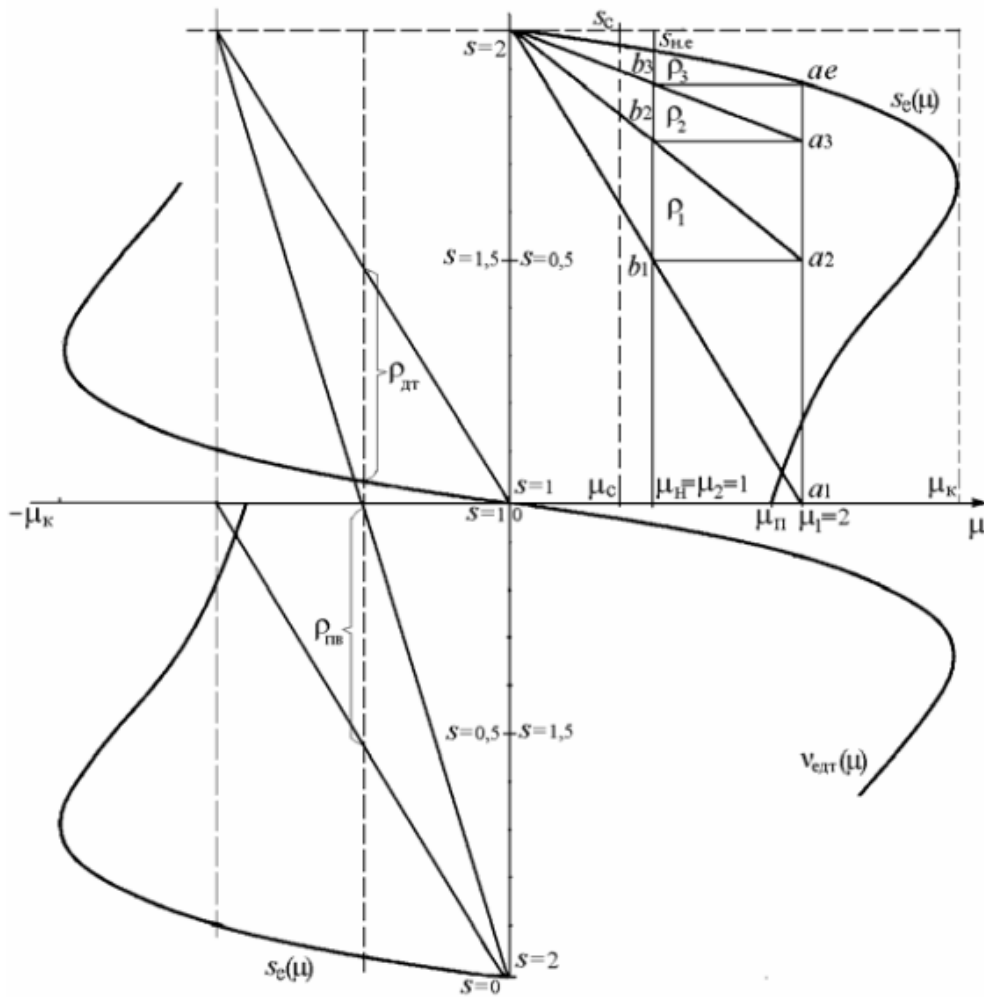

Рис. 14 - Механічні пускові і гальмові характеристики

Двигун пускається в три ступені ($m = 3$) при максимальному пусковому моменті $\mu_1 = 2$ і мінімальному $\mu_2 = 1$. Для динамічного гальмування двигуна обмотки статора підключаються до мережі через трансформатор Т і випрямляч V.

1. Визначити при $r_{1s} \approx 0$: опір ротора r_{2p} при $s = s_H$, повний опір пускового реостата r_{1+m} при $s_H = 1$ і коефіцієнт співвідношення моментів двигуна при реостатному пуску $\lambda = \mu_1 / \mu_2$.

2. Розрахувати наближеним аналітичним методом ступені пускового реостата R_1, R_2, R_3 при $m = 3$, $\lambda = 2$.

3. Побудувати графік лінійних пускових характеристик асинхронного привода при знайдених значеннях моментів перемикання μ_1, μ_2 і відносних опорів ступенів пускового реостата ρ_1, ρ_2, ρ_3 .

Завдання 23. Визначити вид перехідних процесів і побудувати характеристики зміни моменту й швидкості двигуна при реостатно-релейному пуску привода з асинхронним двигуном при постійному моменті навантаження ($\mu_1 = const$). Двигун має дані: $P_H = 22$ кВт; $\omega_0 = 104,5$ рад/с; $s_H = 0,0625$;

$J_{\text{д}} \delta = 0,5 \text{ кгм}^2$. Наведені параметри механізму: $M_{\text{с}} = 0,5M_{\text{н}}$, $J_{\text{пр}} = 0,5 \text{ кгм}^2$. Привод пускається в три ступені при $\mu_1 = 2$ й $\mu_2 = 1$ (див. завдання 22). Механічні характеристики й характеристики пуску наведені на рис. 14 і рис. 15.

1. Знайти величину електромеханічної постійної часу привода на природній характеристиці $T_{\text{ме}}$ і на всіх ступенях пуску $T_{\text{м1}}, T_{\text{м2}}, T_{\text{м3}}$.

2. Визначити час пуску на кожному реостатному ступені й повний час пуску привода $t_{\text{п1}}, t_{\text{п2}}, t_{\text{п3}}, t_{\text{п}}$.

3. Записати рівняння зміни швидкості і моменту двигуна на всіх ступенях пуску й побудувати динамічні характеристики зміни швидкості і моменту двигуна при пуску $M = f(t)$ і $\omega = f(t)$.

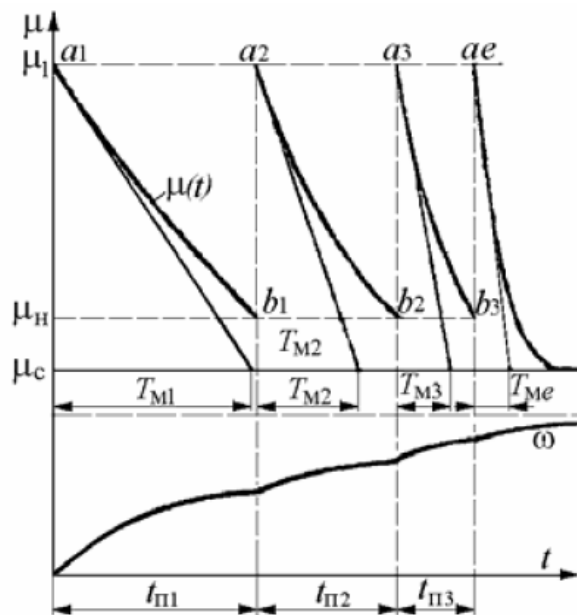

Рис. 15 - Діаграми реостатного пуску привода з АД

Завдання 24. Для схеми асинхронного привода з реостатним керуванням (рис. 13) визначити величину опору ступеня гальмового противключення $r_{\text{т}} = r_{\text{пв}}$ при максимальному значенні гальмового моменту $\mu_{\text{т1}} = 2$ і $s_{\text{т1}} \approx 2$. Номінальні дані двигуна привода наведено в завданні 22.

1. Побудувати графік механічних характеристик з пусковими характеристиками для $m = 3$, $\mu_1 = 2$, $\mu_2 = 1$ і характеристики противключення з $\mu_{\text{т1}} = 2$ та $s_{\text{т1}} = 1,9375$.

2. За графіком пускових характеристик $m = 3$, $\mu_1 = 2$, $\mu_2 = 1$ і характеристики противключення $\mu_{\text{т1}} = 2$ й $s_{\text{т1}} = 1,9375$ визначити опір противключення $r_{\text{т}} = r_{\text{пв}}$ (див. рис. 14).

3. Визначити повний додатковий опір у ланцюзі ротора асинхронного двигуна при перемиканні в режим противключення з $\mu_{\text{т1}} = 2$ і $s_{\text{т}} = 2$, $r_{\Sigma \text{пв}} = r_{2\text{р.п}} + r_{\text{пв}}$.

Завдання 25. Для схеми асинхронного привода з реостатним керуванням

(див. рис. 13) визначити величину напруги постійного струму, що подається замість змінного в статор двигуна, і величину опору динамічного гальмування $r_{дт1}$ для $\mu_{дт1} = 1$ при $v_{дт1} = 0,9375$. З'єднання обмоток статора - зірка. Номінальні дані двигуна привода наведено в завданні 22. Для розрахунків напруги живлення двигуна постійним струмом прийняти омичний опір фази статора двигуна $r_{1ф} = 0,24$ Ом.

Завдання 26. Яку швидкість буде розвивати асинхронний двигун $P_H = 22,5$ кВт; $U_{1H} = 380$ В; $\omega_1 = 157,1$ рад/с; $\omega_H = 153,4$ рад/с; $r_1 = 0,2$ Ом; $r'_2 = 0,24$ Ом; $x_1 = 0,39$ Ом; $x'_2 = 0,46$ Ом при навантаженні номінальним моментом, якщо в ланцюг ротора включений опір, приведення якого $r'_{2д} = 1,2$ Ом, а в ланцюг статора – індуктивний опір $x_{1д} = 0,75$ Ом.

1. Знайти номінальний момент двигуна M_H і критичний момент $M_{к.х}$ із додатковими опорами в ланцюзі ротора й статора.

2. Визначити критичне ковзання $s_{к.х}$ і швидкість $\omega_{н.х}$ при номінальному навантаженні з додатковими опорами.

2. МЕТОДИЧНІ ВКАЗІВКИ ДО РОЗВ'ЯЗАННЯ ЗАВДАНЬ

2.1. МЕХАНІКА ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ

1. Приведений до вала двигуна привода лебідки (рис. 1) момент інерції тіла (гака), що поступально рухається (при підйомі)

$$J_{пр0} = \frac{m_K v^2}{\omega^2}.$$

Сумарний приведений момент інерції механізму (лебідки) при підйомі гака

$$J_{\Sigma 0} = J_{дв} \delta + J_{пр0},$$

де δ – коефіцієнт, що враховує момент інерції передачі.

Статичний момент, приведений до вала двигуна при підйомі гака

$$M_{дин0\uparrow} = \frac{d\omega}{dt}.$$

Динамічний момент при пуску на підйом гака без вантажу

$$M_{с0\uparrow} = J_{\Sigma 0} \frac{G_K v}{\omega \eta_p}$$

з постійним прискоренням

$$\frac{d\omega}{dt} = \frac{\omega}{t_{п}}.$$

Статичний момент, приведений до вала двигуна, при підйомі гака з вантажем

$$M_{с\uparrow} = \frac{(G_K + G_{Г})v}{\omega \eta_p}.$$

Приведений до вала двигуна момент інерції гака з вантажем

$$J_{\text{пр}} = \frac{(m_{\text{к}} + m_{\text{г}})v^2}{\omega^2}.$$

Динамічний момент при рівномірному наростанні швидкості при пуску на підйом гака з вантажем за 1 с

$$M_{\text{дин}\uparrow} = J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt},$$

де $J_{\Sigma} = J_{\text{дв}}\delta + J_{\text{пр}}$ - сумарний момент інерції механізма, приведений до вала двигуна.

Статичний момент, приведений до вала двигуна при спуску гака з вантажем

$$M_{\text{с}\downarrow} = \frac{(G_{\text{к}} + G_{\text{г}})v\eta_{\text{р}}}{\omega}.$$

Динамічний момент при рівномірному зниженні швидкості при гальмуванні гака, що опускається, з вантажем за 1 с.

$$M_{\text{дин}\downarrow} = -J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt}.$$

швидкість барабана, що встановилася, $\omega_{\text{б}}$

$$\omega_{\text{б}} = \frac{2v}{d_{\text{б}}},$$

Передаточне число редуктора $i_{\text{р}}$

$$i_{\text{р}} = \frac{\omega}{\omega_{\text{б}}}.$$

2. Статичний момент $M_{\text{с0}}$ механізму обертальної дії (рис. 2), приведений до вала двигуна при холостому ході

$$M_{\text{с0}} = \frac{M_{\text{м0}}}{i_{\text{р}}\eta_{\text{р}}}.$$

Динамічний момент привода $M_{\text{дин0}}$ при холостому пуску ($J_{\text{м0}} = 0$) з постійним прискоренням $\varepsilon_{\text{п}} = d\omega/dt$

$$M_{\text{дин0}} = J_{\Sigma0} \frac{d\omega}{dt},$$

де $J_{\Sigma0} = J_{\text{дв}}\delta + J_{\text{м0}}/i_{\text{р}}^2$ - сумарний момент інерції. Приведений статичний момент $M_{\text{с}}$ при роботі з навантаженням, що має реактивний характер

$$M_{\text{с}} = M'_{\text{с}} = \frac{M_{\text{м}}}{i_{\text{р}}\eta_{\text{р}}},$$

Динамічний момент привода $M_{\text{дин}}$ при пуску під навантаженням з постійним прискоренням $\varepsilon_{\text{п}} = d\omega/dt$

$$M_{\text{дин}} = J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt},$$

де $J_{\Sigma} = J_{\text{дв}}\delta + J_{\text{м}}/i_{\text{р}}^2$ – сумарний момент інерції; $J_{\text{м}}/i_{\text{р}}^2$ – момент інерції механізму, приведений до вала двигуна.

Динамічний момент привода $M_{\text{дин}}$ при гальмуванні з постійним прискоренням $\varepsilon_{\text{т}} = d\omega/dt = 50 \text{ рад/с}^2$

$$M_{\text{дин}} = -J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt},$$

де $J_{\Sigma} = J_{\text{дв}}\delta + J_{\text{м}}/i_{\text{р}}^2$ – сумарний момент інерції; $J_{\text{м}}/i_{\text{р}}^2$ – момент інерції механізму, приведений до вала двигуна.

3. Потужність двигуна привода лебідки (рис. 1) при підйомі вантажу

$$P_{\text{г}\uparrow} = \frac{(G_{\text{к}} + G_{\text{г}})v}{\eta_{\text{р}}}.$$

Потужність двигуна при підйомі гака

$$P_{\text{к}\uparrow} = \frac{G_{\text{к}}v}{\eta_0}.$$

Потужність двигуна привода при опусканні вантажу

$$P_{\text{г}\downarrow} = (G_{\text{к}} + G_{\text{г}})v\eta_{\text{р}}.$$

Потужність двигуна привода при опусканні гака

$$P_{\text{к}\downarrow} = G_{\text{к}}v\eta_0.$$

4. Оптимальне передаточне число редуктора механізму (рис. 2), виходячи з мінімального часу пуску, при $M_{\text{с}}/M \ll 1$ ($M_{\text{м}} = 0$)

$$i_{\text{опт}} = \sqrt{\frac{J_{\text{м}}}{J_{\text{дв}}\delta}}.$$

Приведений момент інерції механізму

$$J_{\text{пр}} = \frac{J_{\text{м}}}{i_{\text{опт}}^2}.$$

5. Сумарний приведений момент інерції механізму обертового руху

$$J_{\Sigma} = J_{\text{дв}}\delta + \frac{J_{\text{м}}}{i_{\text{р}}^2}.$$

Час пуску привода механізму обертового руху

$$J_{\text{п}} = J_{\Sigma} \frac{\omega_{\text{уст}} - \omega_{\text{нач}}}{M - M_{\text{с}}}$$

Час гальмування привода механізму

$$J_{\text{т}} = J_{\Sigma} \frac{\omega_{\text{уст}} - \omega_{\text{нач}}}{M + M_{\text{с}}}.$$

6. Необхідний момент двигуна при пуску привода лебідки на підйом (рис.1)

$$M_{\Pi\uparrow} = M_c + M_{\text{дин}}.$$

Необхідний момент двигуна при гальмуванні (зупинці при спуску) привода лебідки

$$M_{\Pi\downarrow} = -M_c - M_{\text{дин}}.$$

Динамічний момент у перехідних режимах

$$M_{\text{дин}} = J_{\Sigma} \varepsilon = J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt},$$

де $J_{\Sigma} = J_{\text{д}} \delta + J_{\text{пр}}$ – сумарний приведений момент інерції механізму.

2.2. НАВАНТАЖУВАЛЬНІ ДІАГРАМИ Й ВИБІР ПОТУЖНОСТІ ДВИГУНІВ ПРИВОДІВ

7. Момент двигуна M_2 при усталеному русі привода рівний приведеному до вала двигуна моменту робочої машини M_c (див. рис. 3) з урахуванням формули приведення моментів

$$M_2 = M_c \frac{M_{\text{м}}}{i_{\text{р}} \eta},$$

де $i_{\text{р}} = \frac{\omega_{\text{н}}}{\omega_{\text{м}}}$ – загальне передаточне число редуктора.

Момент двигуна при пуску з основного рівняння руху електропривода

$$M_1 = M_c + M_{\text{дин}} = M_c + J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt}.$$

Прискорення згідно з тахограмою

$$\frac{d\omega}{dt} = \frac{\omega}{t_{\Pi}}.$$

Сумарний момент інерції привода визначається співвідношенням

$$J_{\Sigma} = J_{\text{дв}} + \frac{J_{\text{м}}}{i_{\text{р}}^2},$$

де $J_{\text{м}}/i_{\text{р}}^2$ – приведений момент інерції механізму.

Момент двигуна при гальмуванні

$$M_3 = M_c - J_{\Sigma} \frac{d\omega}{dt}.$$

Затримка згідно з тахограмою

$$\frac{d\omega}{dt} = \frac{\omega}{t_T}.$$

Еквівалентний момент двигуна, виходячи з навантажувальної діаграми, з урахуванням погіршення теплообміну

$$M_{\text{э}} = \sqrt{\frac{M_1^2 t_1 + M_2^2 t_2 + \dots + M_N^2 t_N}{t_1 + t_2 + \dots + t_N}} = \sqrt{\frac{M_1^2 t_{\text{п}} + M_2^2 t_{\text{р}} + M_3^2 t_{\text{т}}}{(t_{\text{п}} + t_{\text{т}})\gamma_t + t_{\text{р}} + \beta_t t_0}},$$

де $\gamma_t = 0,75$ - коефіцієнт, що враховує погіршення теплообміну при пуску й гальмуванні; $\beta_t = 0,5$ - коефіцієнт, що враховує погіршення теплообміну при зупинці.

Еквівалентна потужність

$$P_{\text{э}} = M_{\text{э}} \omega.$$

Зіставляється величина еквівалентної потужності з паспортним значенням потужності обраного двигуна

$$P_{\text{э}} \leq P_{\text{н}}.$$

Двигун перевіряється за припустимим перевантаженням

$$\frac{M_{\text{макс}}}{M_{\text{н}}} = \frac{M_1}{M_{\text{э}}} \leq \lambda,$$

де λ – коефіцієнт перевантаження по моменту обраного двигуна.

8. Еквівалентний момент двигуна із примусовою вентиляцією ($\gamma_t = 1$; $\beta_t = 1$) щодо заданій тахограмі й навантажувальній діаграмі (рис. 3)

$$M_{\text{э}} = \sqrt{\frac{M_1^2 t_1 + M_2^2 t_2 + \dots + M_N^2 t_N}{t_1 + t_2 + \dots + t_N}} = \sqrt{\frac{M_1^2 t_{\text{п}} + M_2^2 t_{\text{р}} + M_3^2 t_{\text{т}}}{t_{\text{п}} + t_{\text{р}} + t_{\text{т}} + t_0}},$$

9. Реальна відносна тривалість включення двигуна при роботі в повторно-короткочасному режимі

$$ПВ_{\text{х}} = \frac{t_{\text{р}}}{t_{\text{р}} + t_0} \cdot 100.$$

Потужність на валу двигуна

$$P = M \omega.$$

У загальному випадку для визначення потужності $P_{\text{ст}}$ потрібно привести фактичне значення $ПВ_{\text{х}}$ до стандартного значення $ПВ_{\text{ст}}$

$$P_{\text{ст}} = P \sqrt{\frac{ПВ_{\text{х}}}{ПВ_{\text{ст}}}}.$$

Обраний двигун повинен мати при $ПВ_{\text{ст}}$ потужність $P_{\text{н}}$

$$P_{\text{н}} \geq P_{\text{ст}}$$

10. Відношення допустимої потужності навантаження двигуна в коротко-

часному режимі P_K до номінальної потужності P_H в тривалому режимі (коефіцієнт механічного перевантаження) при співвідношенні часу роботи і постійної часу нагрівання t_p/T_H

$$p_M = \frac{P_K}{P_H} = \sqrt{\frac{1 + \alpha_{\Pi}}{1 - e^{-t_p/T_H}} - \alpha_{\Pi}},$$

де α_{Π} – відношення постійних втрат p_{-} до змінних втрат у двигуні $p_{\sim}$.

Залежність між коефіцієнтами механічного p_M і термічного перевантаження p_T при зневазі постійними втратами

$$p_M = \sqrt{p_T} = \sqrt{\frac{1}{1 - e^{-t_p/T_H}}}.$$

11. Номінальне значення моменту $M_{H.X}$ для привода, що працює із тривалістю включення $ПВ_{ст.X}$ при паспортному значенні двигуна $ПВ_{ст}$ по формулі еквівалентного моменту

$$M_{H.X} = M_H \sqrt{\frac{ПВ_{ст}}{ПВ_{ст.X}}}.$$

Потужність при новому значенні тривалості ПВ

$$P_{H.X} = M_{H.X} \omega_H.$$

12. Фактичний коефіцієнт тривалості включення двигуна при відомій навантажувальній діаграмі (рис. 4)

$$ПВ_X = \frac{t_p}{t_p + t_0} 100 = \frac{t_1 + t_2}{t_1 + t_2 + t_0} 100.$$

Еквівалентне значення моменту при $ПВ_X$

$$M_{ПВ_X} = \sqrt{\frac{M_1^2 t_1 + M_2^2 t_2}{t_1 + t_2}}.$$

Якщо фактична $ПВ_X$ відповідає стандартній, то двигун вибирають із умови $M_H > M_{ПВ_X}$.

Якщо фактична $ПВ_X$ не відповідає стандартній, еквівалентний момент приводять до стандартного (15, 25, 40, 60)%

$$M_{ст} = M_{ПВ_X} \sqrt{\frac{ПВ_X}{ПВ_{ст}}}.$$

2.3. ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ПОСТІЙНОГО СТРУМУ

13. За паспортними даними двигуна з незалежним (паралельним) збудженням номінальний опір двигуна R_H

$$R_H = U_H / I_H.$$

Опір обмотки якоря $r_{\text{я}}$ для двигунів середньої й великої потужності оцінюється за формулою

$$r_{\text{я}} = 0,5 \left(1 - \frac{P_{\text{н}}}{U_{\text{н}} I_{\text{н}}} \right) R_{\text{н}}.$$

При номінальному магнітному потоці $\Phi_{\text{н}}$ машинна постійна двигуна $c\Phi_{\text{н}}$ [Вб] зі швидкісної характеристики (рис. 5)

$$c\Phi_{\text{н}} = \frac{U_{\text{н}} - r_{\text{я}} I_{\text{н}}}{\omega_{\text{н}}},$$

де $c = p_0 N / 2\pi a$ – конструктивна постійна двигуна при числі пар полюсів p_0 , числі активних провідників якоря N , числі паралельних віток якоря a .

Швидкість ідеального холостого ходу

$$\omega_{0\text{н}} = \frac{U_{\text{н}}}{c\Phi_{\text{н}}}.$$

Відносне номінальне падіння швидкості $\Delta v_{\text{н}}$ при номінальному навантаженні $M_{\text{н}}$

$$\Delta v_{\text{н}} = \frac{\omega_{0\text{н}} - \omega_{\text{н}}}{\omega_{0\text{н}}} = \frac{\Delta \omega_{\text{н}}}{\omega_{0\text{н}}}.$$

Швидкість ідеального холостого ходу обернено пропорційна коефіцієнту ослаблення магнітного потоку $\alpha_{\text{ф}}$

$$\omega_{0\text{x}} = \frac{U_{\text{н}}}{\alpha_{\text{ф}} c\Phi_{\text{н}}}.$$

Відносне номінальне падіння швидкості $\Delta v_{\text{н.х}}$ при номінальному навантаженні $M_{\text{н}}$ і магнітному потоці $\alpha_{\text{ф}} \Phi_{\text{н}}$

$$\Delta v_{\text{н.х}} = \frac{\Delta \omega_{\text{н.х}}}{\omega_{0\text{x}}} = \frac{r_{\text{я}} M_{\text{н}}}{\omega_{0\text{x}} \left(\alpha_{\text{ф}} c\Phi_{\text{н}} \right)^2}.$$

14. Машинна постійна ДПТ, при відомій величині ω_0

$$c\Phi_{\text{н}} = \frac{U_{\text{н}}}{\omega_0}.$$

Номінальна швидкість двигуна з рівняння швидкісної характеристики

$$\omega_{\text{н}} = \omega_0 - \frac{r_{\text{я}} I_{\text{н}}}{c\Phi_{\text{н}}}.$$

Номінальний момент двигуна при відомій величині $c\Phi_{\text{н}}$

$$M_{\text{н}} = c\Phi_{\text{н}} I_{\text{н}}.$$

15. Машинну постійну двигуна $c\Phi_{\text{н}}$ за паспортними даними визначають

за формулою

$$c\Phi_H = \frac{U_H - r_{я} I_H}{\omega_H},$$

де $r_{я} = r_{яд}$.

Падіння швидкості двигуна в системі Г-Д при номінальному навантаженні

$$\Delta\omega_{ГДН} = \frac{I_H (r_{яд} + r_{яГ})}{c\Phi_H},$$

де $r_{яд}$, $r_{яГ}$ – якірні опори ланцюга двигуна й генератора (рис. 6).

Швидкість холостого ходу системи Г-Д при $E_{ГН}$ (рис. 7)

$$\omega_{0ГД} = \Delta\omega_{ГДН} + \omega_H.$$

ЕРС генератора $E_{ГН}$ для одержання в системі Г-Д номінальної швидкості

$$E_{ГН} = \omega_{0ГД} c\Phi_H.$$

ЕРС генератора для одержання швидкості привода $\omega_x = 0,5\omega_H$ при відносному навантаженні $M_{с.х} = 0,5M_H$.

$$E_{Г.х} = \omega_{0ГД.х} c\Phi_H = 0,5c\Phi_H (\omega_H + \Delta\omega_{ГДН}).$$

16. Для обчислення зменшення відносного магнітного потоку двигуна φ_x для заданої швидкості й навантаження привода використовують систему відносних параметрів

$$u = \frac{U}{U_H}, v = \frac{\omega}{\omega_0}, \mu = \frac{M}{M_H}, \varphi = \frac{c\Phi}{c\Phi_H} = \frac{\Phi}{\Phi_H}, \rho = \frac{r_{я}}{R_H},$$

де $r_{я} = r_{яд} + r_{яГ}$; $R_H = \frac{U_H}{I_H}$; $c\Phi_H = \frac{U_H}{\omega_0}$.

Рівняння механічної характеристики в абсолютних одиницях

$$\omega = \frac{U}{c\Phi} - \frac{Mr_{я}}{c^2\Phi^2}.$$

У відносних одиницях при $U = U_H$

$$v_x = \frac{1}{\varphi_x} - \frac{\rho\mu_x}{\varphi_x^2},$$

звідки зменшення магнітного потоку двигуна ($v_x = 1,4$; $\mu_x = 0,5$)

$$\varphi_x = \frac{\Phi_x}{\Phi_H} = \frac{1 + \sqrt{1 - 4\rho v_x \mu_x}}{2v_x}.$$

17. Для розрахунків величин ступенів пускових опорів (форсований пуск) визначають наступні параметри (рис. 8):

- номінальний опір двигуна $R_H = U_H / I_H$;
- опір якоря двигуна $r_{я} = 0,5(1 - \eta)R_H$.

Швидкість холостого ходу

$$\omega_0 = \frac{U_{\text{н}}}{U_{\text{н}} - I_{\text{н}} r_{\text{я}}} \omega_{\text{н}}.$$

Машинну постійну двигуна визначають за формулою $c\Phi_{\text{н}} = \frac{U_{\text{н}} - r_{\text{я}} I_{\text{н}}}{\omega_{\text{н}}}.$

Число ступенів реостата m при заданому значенні $\rho = r_{\text{я}}/R_{\text{н}}$ знаходять, виходячи з відношення пікових моментів до моментів перемикавання

$$\lambda = \frac{\mu_1}{\mu_2} = \sqrt[m]{\frac{1}{\mu_1 \rho}}.$$

Якщо m виходить дробовим, потрібне коректування μ_1, μ_2 при дотриманні умов: $\mu_1 = 2 \dots 2,2$ (максимально припустиме); $\mu_2 = (0,8 \dots 1) \mu_1$.

Опори ступенів реостата за прийнятою величиною λ

$$r_m = r_{\text{я}}(\lambda - 1), r_{m-1} = r_m \lambda, r_{m-2} = r_{m-1} \lambda, \dots, r_1 = r_2 \lambda.$$

Опори ступенів реостата при $m = 3$

$$r_3 = r_{\text{я}}(\lambda - 1), r_2 = r_3 \lambda, r_1 = r_2 \lambda.$$

Відносні опори ступенів $\rho_i = r_i/R_{\text{н}}$ (див. рис. 9).

Повний опір реостата при $m = 3$

$$r_{\text{полн}} = r_1 + r_2 + r_3.$$

Опір якорного ланцюга

$$r_{\text{общ}} = r_{\text{я}} + r_{\text{полн}}.$$

18. Для привода постійного струму з реостатно-релейним керуванням при розрахунках величин ступенів опорів гальмування (див. рис. 8) визначаються наступні параметри

Номинальний опір двигуна $R_{\text{н}} = U_{\text{н}}/I_{\text{н}}.$

Відносний опір ланцюга якоря

$$\rho = \frac{r_{\text{я}}}{R_{\text{н}}}.$$

Повний опір $\rho_{\text{полн}}$

$$\rho_{\text{полн}} = \frac{c\Phi_{\text{н}} \omega_0}{\mu_1 I_{\text{н}} R_{\text{н}}} = \frac{1}{\mu_1}.$$

Величина додаткового опору (див. рис. 9) ступеня динамічного гальмування $r_{\text{дт}}$ і $\rho_{\text{дт}} = r_{\text{дт}}/R_{\text{н}}$

$$r_{\text{дт}} = \frac{U_{\text{нач}}}{I_{\text{доп}}} - r_{\text{я}},$$

де $U_{\text{нач}}$ – напруга двигуна в початковий момент гальмування ($U_{\text{нач}} \approx U_{\text{н}}$); $I_{\text{доп}}$ – максимально припустимий струм ($I_{\text{доп}} \approx I_{\text{н}}, \mu_{\text{мах}} = -1$).

Величина додаткового опору ступеня гальмування противключенням $r_{\text{пв}}$

$$\text{і } \rho_{\text{пв}} = r_{\text{пв}} / R_{\text{н}}$$

$$r_{\text{пв}} = \frac{U_{\text{н}} + U_{\text{нач}}}{I_{\text{доп}}} - r_{\text{я}}.$$

19. Розрахунки перехідних процесів пуску привода постійного струму вхолосту і при подачі номінального моменту навантаження (див. рис. 10) починається з визначення номінального моменту двигуна

$$M_{\text{н}} = \frac{P_{\text{н}}}{\omega_{\text{н}}}.$$

Машинна постійна двигуна при номінальному потоці

$$c\Phi_{\text{н}} = \frac{M_{\text{н}}}{I_{\text{н}}}.$$

Швидкість холостого ходу $\omega_{0\text{н}} = U_{\text{н}} / c\Phi_{\text{н}}$.

Додатковий опір, що вводиться в ланцюг якоря

$$R_{\text{доб}} = \frac{U_{\text{н}}}{I_{\text{п}}} - r_{\text{я}}.$$

Максимальний момент при пуску з обмеженням струму

$$M_{\text{к}} = 2,5 M_{\text{н}}.$$

Жорсткість природньої механічної характеристики

$$\gamma_e^* = \frac{(c\Phi_{\text{н}})^2}{r_{\text{я}}}.$$

Жорсткість пускової механічної характеристики

$$\gamma_n^* = \frac{(c\Phi_{\text{н}})^2}{r_{\text{я}} + R_{\text{п}}}.$$

Електромеханічна постійна часу при роботі на природній характеристиці

$$T_{\text{м}} = \frac{J_{\Sigma}}{\gamma_e^*}.$$

Електромеханічна постійна часу при роботі на пусковій характеристиці

$$T_{\text{м.п}} = \frac{J_{\Sigma}}{\gamma_n^*}.$$

Електромагнітна постійна часу при роботі на природній характеристиці

$$T_{\text{я}} = \frac{L_{\text{я}}}{R_{\text{я}}}.$$

При $T_{\text{я}} \ll T_{\text{м}}$, першою можна зневажити.

Спільний розв'язок рівнянь руху електропривода і механічної характеристики дає рівняння перехідних процесів системи «двигун з лінійною механічною характеристикою – жорстка механічна ланка», обумовлених механічною інерційністю електропривода

$$\frac{J_{\Sigma}}{(c\Phi_{\text{H}})^2} \frac{d\omega}{dt} + \omega = \omega_{\text{уст}},$$

де $\omega_{\text{уст}} = \omega_0 - M_c r_{\text{я}} / (c\Phi_{\text{H}})^2$ – значення, що встановилося, швидкості електропривода після закінчення перехідного процесу $M = M_c$

Перехідна характеристика

$$\omega = \omega_0 (1 - e^{-t/T_{\text{м.п}}}).$$

Після розгону на холостому ході при встановленні $R_{\text{п}} = 0$, до вала двигуна прикладений момент навантаження $M_c = M_{\text{H}}$ (див. рис. 10). Усталене значення швидкості після прикладання навантаження

$$\omega_{\text{уст}} = \omega_0 - \frac{M_c}{\gamma_e^*}.$$

Для побудови перехідного процесу зміни швидкості, обумовленого прикладанням навантаження, використовують формулу

$$\omega = \omega_{\text{уст}} - (\omega_{\text{уст}} - \omega_0) e^{-t/T_{\text{м}}}.$$

2.4. ЕЛЕКТРОМЕХАНІЧНІ ВЛАСТИВОСТІ ЕЛЕКТРОПРИВОДІВ ЗМІННОГО СТРУМУ

20. Визначення опору пускового реактора (див. рис. 11) починається з розрахунків пускового струму асинхронного двигуна

$$I_{\text{п}} = k_i I_{\text{H}}.$$

Повний опір короткозамкненого асинхронного двигуна $z_{\text{кз}}$ і його активна та реактивна складові $z_{\text{кз}} = r_{\text{кз}} + jx_{\text{кз}}$.

$$z_{\text{кз}} = U_{\text{H}} / (\sqrt{3} I_{\text{п}}); r_{\text{кз}} = z_{\text{кз}} \cos \varphi_{\text{кз}}; x_{\text{кз}} = \sqrt{z_{\text{кз}}^2 - r_{\text{кз}}^2}.$$

Припустимий коефіцієнт зниження пускового струму a_{T} по заданому зниженню пускового моменту $\mu_{\text{п.х}}$ ($\mu_{\text{п.х}} = 0,5 \mu_{\text{п.е}}$)

$$a_{\text{T}} = \sqrt{\mu_{\text{п.х}} / \mu_{\text{п.е}}}.$$

Струм при пуску з реактором у статорному ланцюзі двигуна

$$I_{\text{п.х}} = a_{\text{T}} I_{\text{п}}.$$

Повний опір статорного ланцюга асинхронного короткозамкненого двигуна при реакторному пуску $z_{\text{кз.х}}$

$$z_{\text{кз.х}} = U_{\text{H}} / (\sqrt{3} I_{\text{п.х}}).$$

Опір реактора $x_{\text{р}}$ для заданих умов пуску привода з асинхронним короткозамкненим двигуном при незмінному значенні $r_{\text{к}}$ (див.рис. 12)

$$x_{\text{р}} = \sqrt{z_{\text{кз.х}}^2 - r_{\text{к}}^2} - x_{\text{кз}}.$$

21. При визначенні параметрів механічної характеристики використовують наступні формули.

Критичний момент визначається через коефіцієнт $k_{м.к}$ перевантаження

$$M_{к} = k_{м.к} M_{н}.$$

Критичне ковзання $s_{к}$

$$s_{к} = s_{н} \left(k_{м.к} + \sqrt{k_{м.к}^2 - 1} \right).$$

Пусковий момент без опору в ланцюзі ротора

$$M_{п} = \frac{2M_{к}s_{к}}{1 + s_{к}}.$$

Відношення пускового моменту до номінального $\mu_{п.е} = M_{п}/M_{н}$.

Номінальний опір асинхронного двигуна з фазним ротором $R_{2н}$

$$R_{2н} = \frac{E_{2н}}{\sqrt{3}I_{2н}}.$$

Коефіцієнт трансформації від статора до ротора

$$k_{2н} = \frac{E_{1н}}{E_{2н}} = \frac{0,95U_{1н}}{E_{2н}}.$$

Приведений опір фазного ротора

$$r'_2 = r_2 k_{т}^2 = R_{2н} s_{н} k_{т}^2.$$

22. Розрахунок пускових опорів (схема на рис. 13) наближеним методом заснований на прямолінійності робочої частини механічних характеристик АД і є аналогічним розрахунку для двигуна постійного струму при $\rho_i = s_i$ (рис. 14).

Номінальний опір асинхронного двигуна з фазним ротором $R_{2н}$ обчислюють за формулою $R_{2н} = E_{2н}/(\sqrt{3}I_{2н})$.

Активний опір ротора

$$r_{2р} = \frac{E_{2н}s_{н}}{\sqrt{3}I_{2н}}.$$

Відносне значення опору фази ротора

$$\rho = \frac{r_{2р}}{R_{2н}}.$$

При заданому числі ступенів m за формулою $\lambda = \frac{\mu_1}{\mu_2} = \sqrt[m]{\frac{1}{\mu_1 \rho}}$ перевіряється відношення моментів $\lambda = \mu_1/\mu_2$.

Опори ступенів реостата

$$r_m = r_{2р}(\lambda - 1), \quad r_{m-1} = r_m \lambda, \quad r_{m-2} = r_{m-1} \lambda, \dots, \quad r_1 = r_2 \lambda.$$

Опори ступенів реостата при $m = 3$

$$r_3 = r_{2p}(\lambda - 1), \quad r_2 = r_3\lambda, \quad r_1 = r_2\lambda.$$

Повний опір пускового реостата

$$r_{п.р} = r_1 + r_2 + r_3 = \frac{E_{2H}(1 - 2s_H)}{\sqrt{3}I_{2H}\mu_1}.$$

Значення відносних опорів ступенів пускового реостата ρ_1, ρ_2, ρ_3

$$\rho_i = \frac{r_i}{R_{2H}}$$

Повний опір роторного ланцюга

$$r_{2p.п} = r_{2p} + r_1 + r_2 + r_3.$$

Критичне ковзання s_K для природньої характеристики визначають за формулою

$$s_K = s_H \left(k_{м.к} + \sqrt{k_{м.к}^2 - 1} \right).$$

23. При розрахунках характеристик зміни моменту й швидкості двигуна при реостатно-релейному пуску привода з асинхронним двигуном (рис. 13) значення номінальних ковзань для ступенів реостатного пуску знаходимо, виходячи з даних завдання 22 і механічних характеристик на рис. 14

$$s_{H1} = \frac{r_{2p.п}}{R_{2H}}, \quad s_{H2} = \frac{r_{2p.п} - r_1}{R_{2H}}, \quad s_{H3} = \frac{r_{2p.п} - r_1 - r_2}{R_{2H}}, \quad s_{H.e} = \frac{r_{2p}}{R_{2H}}.$$

Електромеханічні постійні часу при роботі на ступенях

$$T_{M1} = J_{\Sigma} \frac{\omega_0 s_{H1}}{M_H}, \dots, \quad T_{Mi} = J_{\Sigma} \frac{\omega_0 s_{Hi}}{M_H}, \quad T_{M.e} = J_{\Sigma} \frac{\omega_0 s_{H.e}}{M_H}$$

Час пуску при роботі на реостатних ступенях (див. рис.15)

$$t_{п1} = T_{M1} \ln \left(\frac{\mu_1 - \mu_c}{\mu_2 - \mu_c} \right), \dots, \quad t_{пи} = T_{Mi} \ln \left(\frac{\mu_1 - \mu_c}{\mu_2 - \mu_c} \right), \quad t_e = 3T_{M.e}.$$

Час реостатного пуску

$$t_{п} = t_{п1} + \dots + t_{пи} + t_e.$$

Рівняння зміни моменту і швидкості двигуна на всіх ступенях пуску за умови лінійності робочої частини механічної характеристики та постійності моменту навантаження μ_c

$$\mu = \mu_c + (\mu_1 - \mu_c)e^{-t/T_{Mi}}, \quad \omega = \omega_{уст} + (\omega_1 - \omega_{уст})e^{-t/T_{Mi}},$$

де μ_1, μ_c – відносні значення максимального перемикаючого моменту і моменту опору; $\omega_1, \omega_{уст}$ – початкова та кінцева швидкість на даному ступені.

24. За умовами завдання 22 для визначення опору ступені противключення приймаємо, що механічні і пускові характеристики АД є прямолінійними. Через задану точку $\mu_{т1}, s_{т1}$, ($s_{т1} \approx 2 - s_H$) будують промінь із точки $s = 0$. На перетинанні з вертикаллю номінального моменту визначається опір противключення $\rho_{пв} = s_{пв}$ (див. рис. 13, $\rho_{пв} \approx 1 - \rho_{п.р}$)

$$r_T = r_{пв} = R_{2н} \rho_{пв}.$$

Повний додатковий опір у ланцюзі ротора асинхронного двигуна при противключенні

$$r_{\Sigma пв} = r_{2р.п} + r_{пв}.$$

25. Враховуючи умови завдання 22 (рис. 13), рахуємо, що для одержання $\Phi = const$ струм двигуна рівняється $I_{в\approx} = 0,5 I_{1н}$.

При з'єднанні в зірку опір ланцюга збудження

$$r_{р\Delta T} = 2r_{1\phi}.$$

Постійний струм, що забезпечує те ж значення МДС, що і змінний

$$I_{вY} = 1,23 I_{в\approx}.$$

Величина напруги постійного струму, що подається замість змінного в статор двигуна

$$U_{вY} = 1,23 I_{в\approx} 2r_{1\phi}.$$

При використанні для динамічного гальмування пускового опору $r_T (\rho_T = \rho_{\Delta T} = \rho_{пв}, \text{ див. рис. 13 та рис. 14})$

$$r_T = r_{\Delta T1} = R_{2н} \rho_{\Delta T}.$$

26. Для визначення швидкості при номінальному навантаженні АД визначають величину номінального моменту двигуна M_H

$$M_H = P_H / \omega_H.$$

Критичний момент двигуна з додатковим індуктивним опором у ланцюзі статора

$$M_{к.х} = \frac{m_1 U_1^2}{2\omega_0 \left(r_1 + \sqrt{r_1^2 + (x_1 + x_{1д} + x_2')^2} \right)}.$$

Критичне ковзання з додатковими опорами в ланцюзі статора й ротора

$$s_{к.х} = \frac{r_2' + r_{2д}'}{\sqrt{r_1^2 + (x_1 + x_{1д} + x_2')^2}}$$

Ковзання $s_{н.х}$ при номінальному навантаженні з додатковими опорами за формулою Клосса

$$M_H = 2M_K / \left(\frac{s_{к.х}}{s_{н.х}} + \frac{s_{н.х}}{s_{к.х}} \right),$$

звідки

$$s_{н.х}^2 - \frac{2M_{к.х}s_{к.х}}{M_H} s_{н.х} + s_{к.х}^2 = 0.$$

Розв'язавши рівняння, вибрати корінь $s_{н.х}$ для режиму двигуна.

Швидкість при включених опорах

$$\omega_{н.х} = \omega_0 (1 - s_{н.х}).$$

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Онищенко Г.Б. Электрический привод. - М.: Издательский центр «Академия», 2006. 288 с.
2. Електромеханічні системи автоматичного керування та електроприводи: Навч. посібник / М. Г. Попович, О. Ю. Лозинський, В. Б. Клепиков та ін.; За ред. М. Г. Поповича, О. Ю. Лозинського. - К.: Либідь, 2005. - 680 с.
3. Зеленов А.Б. Теорія електропривода, ч.1: Навч. посібник. – Алчевськ, ДонДТУ, 2005. – 382 с.
4. Электрический привод. Методические указания к практическим занятиям / Санкт-Петербургский государственный горный институт (технический университет) Сост.: В.В. Алексеев, А.Е. Козярук, П.В. Алексеев, Э.А. Загрянный. СПб, 2009. 49 с.

Навчальне видання

Методичні вказівки
до практичних занять
з курсу

“Автоматизований електропривод”

*(для студентів 4 курсів денної та заочної форм навчання,
а також слухачів другої вищої освіти
напряму 6.050701 "Електротехніка та електротехнології"
зі спеціальності „Електротехнічні системи електроспоживання”).*

Укладачі: **Абраменко** Іван Григорович,
Абраменко Денис Іванович

Відповідальний за випуск *П. П. Рожков*

Редактор *З. І. Зайцева*

Комп’ютерне верстання *К. А. Алексанян*

План 2011, поз. 240М

Підп. до друку 29.12.2011

Друк на різнографі.

Зам. №

Формат 60 x 84/16

Ум. друк. арк. 1,78

Тираж 50 пр.

Видавець і виготовлювач:

Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова,
вул. Революції, 12, Харків, 61002

Електронна адреса: rectorat@ksame.kharkov.ua

Свідоцтво суб’єкта видавничої справи:

ДК №4064 від 12.05.2011 р.